

بررسی رابطه بین مدیریت سود با محافظه کاری

فرشاد سلگی^۱، دکتر محمود همت فر^۲، دکتر محمدرضا معظمی گودرزی^۳

^۱دانشجوی کارشناس ارشد حسابداری، واحد بروجرد، دانشگاه آزاد اسلامی، بروجرد، ایران

Farshadsolgi70@gmail.com

^۲ادانشیار گروه حسابداری، واحد بروجرد، دانشگاه آزاد اسلامی، بروجرد، ایران

^۳استادیار گروه ریاضی، واحد بروجرد، دانشگاه آزاد اسلامی، بروجرد، ایران

چکیده:

هدف این پژوهش بررسی رابطه بین مدیریت سود با محافظه کاری شرکت ها در بورس اوراق بهادار تهران است. جامعه آماری اطلاعات صورتهای مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار طی سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۲ می باشد. تحقیق حاضر از نظر طبقه بندی بر مبنای هدف از نوع تحقیقات کاربردی است و بر مبنای روش و ماهیت از نوع تحقیقات همبستگی است متغیرهای تحقیق شامل متغیر مستقل، متغیر وابسته و متغیرهای کنترلی می باشند. متغیر وابسته پژوهش محافظه کاری، متغیر مستقل مدیریت سود و متغیرهای کنترلی شامل اهرم مالی و اندازه شرکت می باشند. در این پژوهش از یک فرضیه استفاده شده است. برای آزمون این فرضیه از روش رگرسیون چندمتغیره به کمک نرم افزار SPSS ورژن بیست بهره گرفته شد فرضیه پژوهش که شامل وجود رابطه بین مدیریت سود و محافظه کاری است تأیید گردید.

واژه های کلیدی: مدیریت سود، محافظه کاری و اندازه شرکت.

Relationship between Profit Management and Accounting Conservatism

ABSTRACT

The objective of this study is investigating the relationship between profit management and conservatism in companies in Tehran Stock Exchange. Statistical population is financial statement information of accepted companies in Tehran Stock Exchange from 2009 to 2013. In grouping on the basis of objective, this research is in the group of practicalities and in grouping on the basis of method, it is in correlation research category. Research variables include dependent and independent and control ones. Dependent variable is conservatism, independent variable is profit management, and control variables are financial leverage and company size. In this study, we tested three hypotheses by multivariate regression method using SPSS software version 20. The first hypothesis in which there is a relationship between profit management and conservatism have been accepted.

Keywords: Profit management, conservatism and company size.

مقدمه

مدیریت سود یعنی اینکه مدیریت در اطلاعات دستکاری کند به نحوی که به اهداف خود برسد و حال مدیریت سود هم جنبه مثبت و هم جنبه منفی دارد که جنبه منفی مدیریت سود باعث عدم اطمینان اطلاعاتی می شود زیرا اطلاعات خیلی دقیق نیست که همه بتوانند به آن اطلاعات اعتماد کنند و به همین دلیل اصل محافظه کاری توسط مدیریت باید رعایت شود تا اطلاعات واقعی تر بیان شود. به همین دلیل در این تحقیق ما به دنبال بررسی رابطه مدیریت سود با محافظه کاری هستیم

مروری بر مبانی نظری

فلسفه مدیریت سود، بهره گیری از انعطاف پذیری روش های استاندارد و اصول پذیرفته شده حسابداری می باشد. البته تفسیرهای گوناگونی که می توان از روش های اجرایی یک استاندارد حسابداری برداشت کرد، از دیگر دلایل وجود مدیریت سود می باشد. این انعطاف پذیری دلیل اصلی تنوع موجود در روش های حسابداری است. در زمانی که تفسیر یک استاندارد بسیار انعطاف پذیر است، یکپارچگی داده ها ارائه شده در صورتهای مالی کمتر می شود. اصول تطابق و محافظه کاری نیز می تواند باعث مدیریت سود شود. بنابراین گفته گتسو شرکت کار باید سود سه ماهه نخست سال مالی خود را بدون اضافه نمودن به موجودی نقد و تنها با استفاده از روشهای تعهدی حسابداری استهلاک، معافیت های مالیاتی سرمایه گذاری ها و به حساب دارایی بردن بهره، افزایش داد. مدیران شرکت تأکید کرده اند که این کار برای ارائه ی صورتهای مالی واقعی تر و قابل مقایسه کردن صورتهای مالی شرکت، با سایر شرکتهای در صنعت مشابه صورت گرفته است. تحلیل گران مالی و حسابرسان از این پدیده به عنوان ترفند حسابداری نام می برند این در حالی است که تمامی این اقدامات در چارچوب اصول پذیرفته شده حسابداری صورت گرفته است (میلر و یون، ۲۰۰۲).

محافظه کاری از ویژگی های بارز گزارشگری مالی است که از مدت ها قبل با تئوری و عمل حسابداری در هم آمیخته است. (کیم و جانگ، ۲۰۰۷) محافظه کاری از ابتدای قرن بیستم تاکنون ویژگی برجسته و غالب در عرصه ی حسابداری و گزارشگری مالی بوده است (واتز، ۲۰۰۳).

محافظه کاری در حسابداری از دو دیدگاه مطرح شده است: نخست، محافظه کاری شرطی یا به وقوع پیوسته (دیدگاه سود و زیانی محافظه کاری) که در دوره های پس از شناسایی اولیه هر دارایی و بدهی استفاده می شود. در محافظه کاری شرطی ارزش دفتری خالص دارایی ها در رضایت نامساعد کاهش می یابد اما در رضایت مساعد افزایش نمی یابد. نمونه هایی از محافظه کاری شرطی شامل قاعده اقل بهای تمام شده یا ارزش بازار برای موجودی ها است. شکل دیگر، محافظه کاری غیر شرطی یا پیش بینی شده (دیدگاه ترازنامه ای محافظه کاری) است که منعکس کننده ارائه کمتر از واقع خالص ارزش دفتری دارایی ها است. نمونه های این نوع محافظه کاری شامل هزینه نمودن بی درنگ مخارج تحقیق و توسعه است (بیور و رایان، ۲۰۰۵).

حال ما در این تحقیق به دنبال این هستیم که :

آیا بین مدیریت سود با محافظه کاری رابطه معنی داری وجود دارد؟

مروری بر تحقیقات انجام شده

الف) تحقیقات خارجی

چانگ و شیوا (۲۰۱۰) تاثیر مدیریت سود بر ویژگی قابلیت پیش بینی سود را بررسی کردند. این محققان بیان می کنند که به صورت کلی مدیریت سود سبب می شود، قدرت پیش بینی کنندگی سود کاهش یابد.

پائیک و همکاران (۲۰۰۷) تاثیر محافظه کاری بر پایداری سود را بررسی کردند. آنها در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که سودهایی که محافظه کاری بیشتری دارند نسبت به سودهایی که محافظه کاری کمتری دارند ناپایدار تر هستند.

ب) تحقیقات ایرانی

شهبازی و مشایخی (۱۳۹۳) به بررسی رابطه ی نسبت بدهی، اندازه و هزینه سرمایه شرکت با محافظه کاری مشروط و غیر مشروطی پرداختند و نتایج نشان می دهد بین محافظه کاری مشروط و غیر مشروط با نسبت بدهی رابطه ای مثبت و معنادار وجود دارد و بین محافظه کاری غیر مشروط و اندازه شرکت رابطه منفی معنادار وجود دارد و رابطه معناداری بین محافظه کاری مشروط و غیر مشروط با هزینه سرمایه وجود ندارد.

اعتمادی و فرج زاده دهکردی (۱۳۹۱) به بررسی رابطه مدیریت سود و ساختار سرمایه بر محافظه کاری سود پرداختند و به این نتیجه رسیدند که اولاً مدیریت سود سبب افزایش محافظه کاری می گردد و ثانیاً شرکت هایی که اقدام به مدیریت سود کاهش می کنند سود محافظه کارانه تری را گزارش می کنند و ثالثاً شرکت هایی که از طریق اقلام تعهدی مثبت اقدام به مدیریت سود افزایشی می کنند محافظه کاری کمتری را اعمال می کنند و نهایتاً ساختار سرمایه بر محافظه کاری سود موثر است.

فرضیات تحقیق

فرضیه اول: بین مدیریت سود و محافظه کاری رابطه معنی داری وجود دارد.

جامعه آماری و انتخاب نمونه

جامعه مورد مطالعه در این پژوهش، کلیه شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در یک بازه زمانی ۵ ساله، از سال ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۲ که صورتهای مالی خود را در بورس ارائه داده اند، می باشد. لذا از نمونه گیری استفاده نشده است. جامعه مورد مطالعه شرکت ها با در نظر گرفتن معیارهای زیر در نظر گرفته شده اند:

۱. شرکت هایی که در طی دوره ی پژوهش در بورس فعالیت داشته اند
۲. شرکت هایی که سال مالی آنها به ۲۹ اسفند ختم شده است.
۳. جزء شرکت های سرمایه گذاری، واسطه گری مالی، هلدینگ، لیزینگ و بانک نباشند.

متغیرهای پژوهش

متغیرهای پژوهش را می توان به سه دسته طبقه بندی کرد، که شامل متغیر وابسته و متغیرهای مستقل و متغیرهای کنترلی می باشد و به شرح زیر هستند:

متغیر وابسته: محافظه کاری: در حسابداری معمولاً به عنوان یک انتخاب (توسط قانونگذاران، تدوین کنندگان استاندارد و شرکت ها) از میان رویه های حسابداری تلقی می شود که به کم نمایی ارزش دارایی ها و سود منجر می شود (بالاچاندرام و موهانرام، ۲۰۱۱). در این پژوهش متغیر وابسته می باشد.

متغیر مستقل: مدیریت سود: اقدامات آگاهانه مدیریت جهت رسیدن به اهداف خاص در چارچوب رویه های حسابداری تعریف می شود. که از مدل جونز برای محاسبه آن استفاده شده است.

متغیرهای کنترلی: اندازه شرکت: از طریق لگاریتم طبیعی داراییهای شرکت در پایان هر سال بدست می آید.

اهرم مالی: از طریق نسبت کل بدهی ها بر کل حقوق صاحبان سهام محاسبه می شود.

روش تحقیق

پژوهشگر پس از تعیین و تنظیم موضوع تحقیق باید به فکر انتخاب روش تحقیق باشد انتخاب روش انجام تحقیق بستگی به هدفها و ماهیت موضوع و امکانات اجرایی آن دارد تحقیقات را بر اساس معیارها و مبانی مختلفی می توان دسته بندی کرد و مفید ترین طرح طبقه بندی حالتی است که در آن دسته بندیها به حداقل و تفاوتها به حداکثر برسد به همین خاطر تحقیقات بر اساس دو مبنا تقسیم بندی می شوند:

۱- بر مبنای هدف

۲- بر مبنای ماهیت و روش

تحقیق حاضر از نظر طبقه بندی بر مبنای هدف از نوع تحقیقات کاربردی است و بر مبنای روش و ماهیت از نوع تحقیقات همبستگی است.

تجزیه و تحلیل داده ها

الف) آمار توصیفی

قبل از این که به آزمون فرضیه های پژوهش پرداخته شود، متغیرهای پژوهش به صورت خلاصه مورد بررسی قرار می گیرد. این خلاصه حاوی شاخص هایی برای توصیف متغیرهای تحقیق می باشد. این شاخص ها شامل، شاخص های مرکزی، شاخص های پراکندگی و شاخص های شکل توزیع است. نتایج حاصل از آمار توصیفی متغیرهای پژوهش در نگاره (۱) آمده است.

نگاره (۱): نتایج حاصل از آمار توصیفی متغیرها

متغیرها	میانگین	میانه	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی	می نیم	ماکزیمم
مدیریت سود	۴۲۷۲۵	۵۹۷۹۷	۱۷۴۳۶۰	۸/۱۴	۷۳/۵۹	۷۳/۴۳	۱۸۹۰۰۰
محافظه کاری	۱۴/۸۱	۴/۵۲	۲۲/۹	۲/۷۵	۹/۸۳	۰	۱۶۹/۶۳
اندازه شرکت	۶/۰۱	۵/۹۱	۰/۶۰۱	۰/۸۹۳	۱/۰۹	۴/۷	۸/۰۱
اهرم مالی	۰/۶۲۰	۰/۶۳۳	۰/۲۰۶	۰/۴۰۲	۱/۹۳	۰/۱۱	۱/۷۲

منبع: یافته های پژوهش

بررسی نرمال بودن داده ها

یکی از پیش شرطهای اساسی برای انجام رگرسیون تک متغیره و چند متغیره نرمال بودن داده ها تحقیق می باشد لذا قبل از آزمون فرضیات باید وضعیت توزیع داده ها مشخص شود. آزمون کلموگروف-اسمیرنف یکی از آزمونهای است که در نرم افزار SPSS برای این مهم مورد استفاده قرار می گیرد. نتایج این آزمون در نگاره (۲) آمده است.

نگاره (۲) آزمون کلموگروف اسمیرنف جهت نرمال سنجی داده های متغیرها

مدیریت	محافظه کاری	اندازه شرکت	اهرم مالی	
۸/۲۱	۵/۲۷	۲/۰۲	۰/۷۴۲	مقدار کلموگروف-اسمیرنف
۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۰/۶۴۰	خطا

منبع: یافته های پژوهش

در نگاره (۲) مشاهده می شود که میزان خطای محاسبه شده برای کلیه متغیرها بجز اهرم مالی کمتر از ۰/۰۱۰ می باشد بنابراین این متغیرها از توزیع نرمالی پیروی نمی کنند که محقق با استفاده از تابع ریاضی اقدام به نرمال بودن داده ها می نماید.

(ب) آمار استنباطی

برای انجام آمار استنباطی از روش رگرسیون چند متغیره به روش اینتر به کمک نرم افزار SPSS ورژن بیست

بهره گرفته شده است. که نتایج فرضیات به صورت ذیل است.

فرضیه اول: بین مدیریت سود و محافظه کاری رابطه معنی داری وجود دارد.

آزمون فرضیه اول:

$H_0: \beta = 0$: بین مدیریت سود و محافظه کاری رابطه معنی داری وجود ندارد.

$H_1: \beta \neq 0$: بین مدیریت سود و محافظه کاری رابطه معنی داری وجود دارد نتیجه آزمون این فرضیه در نگاره (۳) آمده است

نگاره (۳) نتیجه آزمون فرضیه اول

سطح معنی داری	t	ضرایب استاندارد	ضرایب غیر استاندارد		متغیرها	
		Beta	خطای معیار	B	متغیرهای مستقل	متغیر وابسته
۰/۰۰۱	-۴/۱۲		۱/۷۱	-۷/۰۶	مقدار ثابت	محافظه کاری
۰/۰۰۱	۱۲/۵۶	۰/۶۴۸	۰/۰۴۴	۰/۵۴۷	مدیریت سود	
۰/۰۴۷	۱/۸۴	۰/۰۹۴	۰/۸۲۱	۱/۵۱	اندازه شرکت	
۰/۰۰۱	-۴/۹۵	-۰/۱۷۰	۰/۲۵۴	-۱/۲۶	اهرم مالی	
۰/۰۰۱ (احتمال): F (۱۵۰,۱۷)	ضریب تعیین: ۰,۵۲۳		ضریب همبستگی: ۰,۷۲۳		مقدار دوربین واتسون: ۱,۸۹	

منبع: یافته های پژوهش

در نگاره (۴) مشاهده می شود که مقدار دوربین _ واتسون به دست آمده ۱,۸۹ می باشد و چون این مقدار بین ۲/۵ و ۱/۵ قرار می گیرد، بنابراین فرض استقلال خطاها پذیرفته می شود. و در نگاره (۴) مشاهده می شود ضریب همبستگی به دست آمده برابر ۰,۷۲۳ می باشد و ضریب تعیین به دست آمده (۰/۵۲۳) می باشد، بنابراین مشاهده می شود که متغیر مستقل توانسته مدل را تبیین نماید. میزان خطای آزمون فیشر در این فرضیه ۰/۰۰۱ می باشد و چون مقدار خطای محاسبه شده کمتر از ۰/۰۱ درصد است بنابراین این بدان معنی است که بین متغیرها رابطه خطی ایجاد شده است و مدل معنی دار است از طرفی سطح معنی داری متغیر مستقل مدیریت سود کمتر از ۰/۰۵ بوده در نتیجه فرض $H_0: \beta_j = 0$ برای ضریب متغیر مستقل رد می شود. در نتیجه می توان گفت که بین مدیریت سود و محافظه کاری رابطه معناداری وجود دارد. لذا فرضیه دوم تأیید می گردد.

بحث و نتیجه گیری

فلسفه مدیریت سود، بهره گیری از انعطاف پذیری روش های استاندارد و اصول پذیرفته شده حسابداری می باشد. از آنجایی که مدیریت سود ابزاری جهت تاثیر گذاری بر تصمیمات استفاده کنندگان گزارش های مالی می باشد و با شناخت ابعاد مختلف مدیریت سود می توان در جهت پیشرفت کیفیت گزارشگری سود و اطمینان به این اطلاعات گام برداشت. همین طور باید اصل محافظه کاری در صورتهای مالی رعایت شود تا استفاده کنندگان صورتهای مالی از این صورتهای به بهترین نحو استفاده نمایند. این پژوهش دارای یک فرضیه می باشد که نتیجه فرضیه آن که عبارت است از: بین مدیریت سود و محافظه کاری رابطه معنی داری وجود دارد. با تحقیقات اعتمادی و فرج زاده دهکردی (۱۳۹۱) مطابقت دارد ایشان به بررسی رابطه مدیریت سود و ساختار سرمایه بر محافظه کاری سود پرداختند و به این نتیجه رسیدند که اولاً مدیریت سود سبب افزایش محافظه کاری می گردد و ثانیاً شرکت هایی که اقدام به مدیریت سود کاهشی می کنند سود محافظه کارانه تری را گزارش می کنند و

ثالثاً شرکت هایی که از طریق اقلام تعهدی مثبت اقدام به مدیریت سود افزایشی می کنند محافظه کاری کمتری را اعمال می کنند و نهایتاً ساختار سرمایه بر محافظه کاری سود موثر است.

منابع:

- ۱- اعتمادی، حسین، فرج زاده دهکردی، حسن، (۱۳۹۱)، تاثیر مدیریت سود و ساختار سرمایه بر محافظه کاری سود، مجله تحقیقات حسابداری و حسابرسی، سال چهارم، شماره سیزدهم.
- ۲- حجازی، رضوان، قیطاسی، روح الله، کریمی، محمد باقر، (۱۳۹۰)، هموارسازی سود و عدم اطمینان اطلاعاتی، بررسیهای حسابداری و حسابرسی دانشکده مدیریت دانشگاه تهران، دوره ۱۸، شماره ۶۳.
- ۳- شهبازی، مجید، مشایخی، بیبا، (۱۳۹۳)، بررسی رابطه بدهی، اندازه و هزینه سرمایه شرکت با محافظه کاری مشروط و غیر مشروط، مجله دانش حسابداری، سال پنجم، شماره ۱۶.

4-Beaver, W. H., and S. G. Ryan., (2005). Conditional an unconditional a conservatism: Concepts and modeling. Review of Accounting Studies. online; [http/www.ssrn.com](http://www.ssrn.com).

5-Balachandran, S. V. and P. S. Mohanram. (2011). Is the decline in the value relevance of accounting driven by increased conservatism?. Review of Accounting Studies, 16(2),272-302.

6-ChangA. and Shiva K., (2010). Earnings Management andEarnings Predictability, www.ssrn.com, working paper.

7-Chen L. H., (2009). Income Smoothing, Information Uncertainty, Stock Returns, and Cost of Equity. Working Paper, ARIZONA.

8-Kim,B., Jung,K(2007). The influence of tax costs on accounting conservatism, Working paper, Korea advanced institute of science and technology.

9-Paeak,W., Chen,L. H. and sami. H., (2007). Accounting conservatism, Earning persistence and pricing multiples on earnings, WWW. SSRN. Com.

10-Schipper, K., (1989). Earning Management, Accounting Horizons.

11-Watts, R. L(2003). Conservatism in accounting part I: explanations and implications, Accounting Horizons 17 (3): 207-221.

12-Yoon, S. S. and Miller, G. A., (2002). Cash from Operations and Earnings Management In Korea, the International Journal of Accounting, 37 (4).